

Werken met bronnen: Opdrachten over het Marshallplan

Albert van der Kaap

Hieronder staat een aantal opdrachten waarin leerlingen aan de slag gaan met bronnen, die zij moeten beoordelen op betrouwbaarheid, bruikbaarheid en/of representativiteit, maar waarin zij ook aan de slag gaan met de informatie in de bronnen.

De, zo open mogelijk geformuleerde, opdrachten worden telkens gevolgd door zogenaamde toelidingsopdrachten. Dit zijn versies die de leerling leren hoe zij uiteindelijk geheel zelfstandig met dergelijke bronnen aan de slag kunnen.

Opdracht 1

Bron

Uit een boek van een Sovjethistoricus in 1968:

‘Het Marshallplan van 1947 leidde tot een teruggang in de handel van de SU. De VS hoopten dat het plan zou leiden tot verdeeldheid onder de communistische staten en dat deze staten onder Amerikaanse invloed zouden komen. Het was ook duidelijk dat veel van het Marshallplan bedoeld was om de militaire macht van West-Duitsland te doen herleven.’¹

Hoe waardevol is deze bron om meer te weten te komen over het Marshallplan? (Hoe waardevol is deze bron voor onderzoek naar het Marshallplan?)

Antwoordmodel

In hun antwoord moeten leerlingen zowel redeneren over de bron als met de bron.

Redeneren over de bron

- De leerling moet opmerken dat de bron het standpunt weergeeft van een Sovjethistoricus en zich er rekenschap van geven dat een Amerikaanse (westerse) historicus een andere visie kan hebben (betrouwbaarheid)
- De bron is geschreven in 1968, bijna twintig jaar na dato. De visie kan door de afstand in tijd gekleurd zijn (betrouwbaarheid)
- De leerling moet zich ervan bewust zijn dat het hier gaat om de mening van één persoon en zich afvragen in hoeverre zijn mening die van andere Sovjet-historici of van de Russische regering is (representativiteit)

Redeneren met bron

- De bron geeft informatie over één gevolg van het Marshallplan volgens een Sovjethistoricus. De leerling moet zich ervan bewust zijn dat er meer gevolgen kunnen zijn en dat Amerikanen andere gevolgen kunnen noemen.

¹ Deze opdracht is afkomstig van

<http://www.geschiedenisindeklas.com/download.php?file=cGRmL2xl21hdGVyaWFhbC9vZWYyYW50LnZyYWcuLnBkZg>

- De bron geeft informatie over twee motieven van de VS, althans volgens een Sovjethistoricus. De leerling moet zich ervan bewust zijn dat Amerikaanse/westerse historici mogelijk andere motieven zullen noemen.
- De leerlingen moeten zich er rekenschap van geven waardoor deze verschillende visies worden beïnvloed.
- De leerling moet zich ervan bewust zijn dat de bron geeft informatie over mogelijke motieven voor en gevolgen van het Marshallplan, maar geen informatie over de inhoud van het Marshallplan.
- De leerling moet zich ervan bewust zijn dat de bron geen informatie geeft over de Amerikaanse visie op het Marshallplan.

Niveau	Omschrijving
1. Prestructureel	De leerling noemt een enkel element, maar geeft er geen blijk van begrijpen wat er van hem wordt verwacht.
2. Unistruureel	De leerling gaat alleen in op elementen uit de bron zelf, maar koppelt deze niet aan relevantie, betrouwbaarheid en representativiteit.
3. Multistruureel	De leerling gaat in op elementen uit de bron zelf en koppelt deze aan relevantie, betrouwbaarheid en representativiteit.
4. Relationeel	De leerling gaat in op elementen uit de bron zelf, koppelt deze aan relevantie, betrouwbaarheid en representativiteit en geeft er blijk van oog te hebben voor relevante informatie die de bron niet bevat.
5. Transferabel	De leerling gaat in op elementen uit de bron zelf, koppelt deze aan relevantie, betrouwbaarheid en representativiteit en geeft er blijk van oog te hebben voor relevante informatie die de bron niet bevat. Hij plaatst zijn redenering in het bredere kader van de Koude Oorlog.

Beoordelingsformulier				
		Descriptor		Score
niveau 1	a	Het Marshallplan leidde tot een teruggang in de handel van de S.U.	1	1-4
	b	De bedoeling van de V.S. was om verdeeldheid te stichten onder de communistische staten	1	
	c	De bedoeling van de V.S. was om de communistische staten onder Amerikaanse invloed te brengen	1	
	d	De bedoeling van de V.S. was om de militaire macht van West-Duitsland te doen herleven.	1	
niveau	a	De bron is waardevol omdat hij informatie geeft over de visie van de S.U. op het Marshallplan.	1	5-8

	b	De bron is minder waardevol/eenzijdig omdat deze alleen informatie geeft vanuit Russisch perspectief	1	
	c	De bron is mogelijk niet representatief voor het Russische standpunt omdat het slechts gaat om de visie van één Sovjethistoricus op het Marshallplan.	1	
	d	De bron is minder waardevol/betrouwbaar omdat hij stamt uit 1968.	1	
niveau 3	a	De bron is minder waardevol omdat hij geen informatie geeft over het Marshallplan vanuit Amerikaans perspectief	1	9-11
	b	De bron is minder waardevol omdat hij geen informatie geeft over de inhoud van het Marshallplan	1	
	c	Hoe waardevol de bron is hangt af van de historische vraag die je met betrekking tot het Marshallplan wilt beantwoorden.	1	

Toeleidingsopdracht

Gebruik makend van dezelfde bron zou een opdracht in het toeleidingstraject er bijvoorbeeld als volgt uit kunnen zien. Om het internaliseren van de werkwijze te bevorderen is het belangrijk bij de nabespreking in te gaan op de gevolgde procedure.

Bron

Uit een boek van een Sovjethistoricus in 1968:

'Het Marshallplan van 1947 leidde tot een teruggang in de handel van de SU. De VS hoopten dat het plan zou leiden tot verdeeldheid onder de communistische staten en dat deze staten onder Amerikaanse invloed zouden komen. Het was ook duidelijk dat veel van het Marshallplan bedoeld was om de militaire macht van West-Duitsland te doen herleven.'

Hoe waardevol is deze bron om meer te weten te komen over het Marshallplan? (Hoe waardevol is deze bron voor onderzoek naar het Marshallplan?)

Doe het zo:

1. Wat kun je, gegeven de onderzoeksvraag, zeggen over de betrouwbaarheid van deze bron (bijvoorbeeld met betrekking tot oorzaken/motieven en gevolgen)?
2. Wat kun je, gegeven de onderzoeksvraag, zeggen over de representativiteit van deze bron?
3. Over welke aspecten van het Marshallplan geeft deze bron wel informatie en over welke aspecten niet? Vul het schema hieronder in.

	ja	nee	toelichting
Gevolgen van het Marshallplan voor de S.U.			
Gevolgen van het Marshallplan voor de V.S.			

Verwachtingen van de VS met betrekking tot de gevolgen van het Marshallplan			
Opvattingen van een geschiedschrijver in de V.S. over het Marshallplan			
Opvattingen van een geschiedschrijver in de S.U. over het Marshallplan			
Opvattingen van Sovjet politici over het Marshallplan			
De inhoud van het Marshallplan			

Antwoordmodel

Beoordelingsformulier				
		Descriptor		Score
niveau 1	a	Het Marshallplan leidde tot een teruggang in de handel van de S.U.	1	1-4
	b	De bedoeling van de V.S. was om verdeeldheid te stichten onder de communistische staten	1	
	c	De bedoeling van de V.S. was om de communistische staten onder Amerikaanse invloed te brengen	1	
	d	De bedoeling van de V.S. was om de militaire macht van West-Duitsland te doen herleven.	1	
	e			
niveau 2	a	De bron is waardevol omdat hij informatie geeft over de visie van de S.U. op het Marshallplan.	1	5-6
	b	De bron is mogelijk niet representatief voor het Russische standpunt omdat het slechts gaat om de visie van één Sovjethistoricus op het Marshallplan.	1	
	c			
	d			
niveau 3	a	De bron geeft geen informatie over het Marshallplan vanuit Amerikaans perspectief	1	7-9
	b	De bron geeft geen informatie over de inhoud van het Marshallplan	1	
	c	Hoe waardevol de bron is hangt af van de historische vraag die je met betrekking tot het Marshallplan wilt beantwoorden.	1	
	d			

Opdracht 2

Bron A

Uit een boek van een Sovjethistoricus in 1968:

‘Het Marshallplan van 1947 leidde tot een teruggang in de handel van de SU. De VS hoopten dat het plan zou leiden tot verdeeldheid onder de communistische staten en dat deze staten onder Amerikaanse invloed zouden komen. Het was ook duidelijk dat veel van het Marshallplan bedoeld was om de militaire macht van West-Duitsland te doen herleven.’

Bron B

Uit de rede van minister van Buitenlandse Zaken van de VS, George Marshall in Harvard op 5 juni 1947:

De waarheid is dat Europa de komende drie of vier jaar zoveel meer buitenlands voedsel en andere essentiële producten - vooral uit Amerika - nodig heeft dan zij op dit moment kan betalen, dat Europa aanzienlijk meer hulp nodig heeft om een ernstige economische, sociale en politieke achteruitgang te voorkomen.

De remedie ligt in het doorbreken van de vicieuze cirkel en het herstellen van het vertrouwen van de Europese bevolking in de economische toekomst van hun eigen landen en van Europa als geheel. De fabrikant en de boer in heel grote gebieden moeten in staat en bereid zijn om hun producten te ruilen voor valuta waarvan de waarde niet ter discussie staat.

Naast het demoraliserend effect op de wereld als geheel en de mogelijkheid van oproer ontstaan als gevolg van de wanhoop van de betrokken personen, moeten de gevolgen voor de economie van de Verenigde Staten duidelijk zijn voor iedereen. Het is logisch dat de Verenigde Staten moeten doen wat zij kunnen om te helpen bij de terugkeer van een normale, gezonde economie in de wereld, zonder welke er geen politieke stabiliteit en geen blijvende vrede mogelijk is. Ons beleid is niet gericht tegen enig land of doctrine, maar tegen honger, armoede, wanhoop en chaos. Het doel moet de heropleving van de wereldeconomie zijn om zo politieke en sociale omstandigheden mogelijk te maken waarin vrije instellingen kunnen bestaan.

Maak een analyse van de motieven voor het Marshallplan.

Antwoordmodel

Niveau	Omschrijving
1. Prestructureel	De leerling is niet in staat motieven voor het Marshallplan aan de bronnen te ontleen.
2. Unistruureel	De leerling ontleent alleen een of meer motieven aan één bron.
3. Multistruureel	De leerling ontleent verschillende motieven aan bron A en B.

4. Relatieel	De leerling ontleent verschillende motieven aan bron A en B en vermeldt dat de bronnen respectievelijk uit De SU en de VS afkomstig zijn, wat de inhoud kan kleuren.
5. Extended abstract	De leerling ontleent verschillende motieven aan bron A en B, vermeldt dat de bronnen respectievelijk uit De SU en de VS afkomstig zijn, wat de inhoud kan kleuren. Hij besteedt aandacht aan het feit dat de bronnen in ene verschillende periode zijn geschreven en hij plaatst het verschil in motieven in de context van de Koude Oorlog.

Onderstaand antwoordmodel is een voorbeeld van banded-marking, waarbij antwoordelementen van leerlingen op een aantal niveaus worden ingeschaald.

Beoordelingsformulier				
		Descriptoren		Score
niveau 1	a	Volgens de Sovjethistoricus (bron A) was het de bedoeling van de V.S. was om verdeeldheid te stichten onder de communistische staten	1	1-7
	b	Volgens de Sovjethistoricus (bron A) was het de bedoeling van de V.S. was om de communistische staten onder Amerikaanse invloed te brengen	1	
	c	Volgens de Sovjethistoricus (bron A) was het de bedoeling van de V.S. was om de militaire macht van West-Duitsland te doen herleven.	1	
	d	Volgens Marshall (bron B) was een motief het voorkomen van ernstige economische, sociale en politieke achteruitgang.	1	
	e	Volgens Marshall zou deze achteruitgang namelijk een demoraliserend effect op de wereld als geheel hebben/aanleiding kunnen zijn voor oproer.	1	
	f	Volgens bron B ging het ook om economisch eigen belang van de VS.	1	
	g	De hulp zou volgens bron B zorgen voor politieke stabiliteit en blijvende vrede.	1	
niveau 2	a	De Russische auteur (bron A) geeft een veel negatiever beeld van het Marshallplan dan de Amerikaan Marshall (bron B), ...	1	8-9
	b	wat verklaard kan worden door de spanningen tussen de V.S. en de S.U. (Koude Oorlog)/ de verschillende politieke/economische belangen van beide landen.	1	
niveau 3	a	De visie van de Sovjethistoricus is mogelijk gekleurd door het feit dat hij, omdat hij pas twintig jaar later schreef, kennis van het verloop van de Koude Oorlog had.	1	10

Toeleidingsopdracht

Opdracht

Bron A

Uit een boek van een Sovjethistoricus in 1968:

‘Het Marshallplan van 1947 leidde tot een teruggang in de handel van de SU. De VS hoopten dat het plan zou leiden tot verdeeldheid onder de communistische staten en dat deze staten onder Amerikaanse invloed zouden komen. Het was ook duidelijk dat veel van het Marshallplan bedoeld was om de militaire macht van West-Duitsland te doen herleven.’

Bron B

Uit de rede van minister van Buitenlandse Zaken van de VS, George Marshall in Harvard op 5 juni 1947:

De waarheid is dat Europa de komende drie of vier jaar zoveel meer buitenlands voedsel en andere essentiële producten - vooral uit Amerika - nodig heeft dan zij op dit moment kan betalen, dat Europa aanzienlijk meer hulp nodig heeft om een ernstige economische, sociale en politieke achteruitgang te voorkomen.

De remedie ligt in het doorbreken van de vicieuze cirkel en het herstellen van het vertrouwen van de Europese bevolking in de economische toekomst van hun eigen landen en van Europa als geheel. De fabrikant en de boer in heel grote gebieden moeten in staat en bereid zijn om hun producten te ruilen voor valuta waarvan de waarde niet ter discussie staat.

Naast het demoraliserend effect op de wereld als geheel en de mogelijkheid van oproer ontstaan als gevolg van de wanhoop van de betrokken personen, moeten de gevolgen voor de economie van de Verenigde Staten duidelijk zijn voor iedereen. Het is logisch dat de Verenigde Staten moeten doen wat zij kunnen om te helpen bij de terugkeer van een normale, gezonde economie in de wereld, zonder welke er geen politieke stabiliteit en geen blijvende vrede mogelijk is. Ons beleid is niet gericht tegen enig land of doctrine, maar tegen honger, armoede, wanhoop en chaos. Het doel moet de heropleving van de wereldeconomie zijn om zo politieke en sociale omstandigheden mogelijk te maken waarin vrije instellingen kunnen bestaan.

Welk motief of welke motieven worden in bron A genoemd voor het geven van de Marshallhulp?

1. Welk motief of welke motieven worden in bron B genoemd voor het geven van de Marshallhulp?
2. Vergelijk de motieven voor het geven van Marshall hulp in bron A en B en geef een of meer verklaringen voor eventuele verschillen. Besteed in je antwoord aandacht aan de betrouwbaarheid van de bronnen.
3. Over welke aspecten van het Marshallplan geeft deze bron wel informatie en over welke aspecten niet? Vul het schema hieronder in.

	ja	nee	toelichting
Gevolgen van het Marshallplan voor de S.U.			
Gevolgen van het Marshallplan voor de V.S.			
Verwachtingen van de VS met betrekking tot de gevolgen van het Marshallplan.			
Opvattingen van een geschiedschrijver in de V.S. over het Marshallplan.			
Opvattingen van een geschiedschrijver in de S.U. over het Marshallplan.			
Opvattingen van Sovjet politici over het Marshallplan.			
De inhoud van het Marshallplan.			

Beoordelingsformulier			
		Descriptoren	Score
niveau 1	a	Volgens de Sovjethistoricus (bron A) was het de bedoeling van de V.S. was om verdeeldheid te stichten onder de communistische staten	1
	b	Volgens de Sovjethistoricus (bron A) was het de bedoeling van de V.S. was om de communistische staten onder Amerikaanse invloed te brengen	1
	c	Volgens de Sovjethistoricus (bron A) was het de bedoeling van de V.S. was om de militaire macht van West-Duitsland te doen herleven.	1
	d	Volgens Marshall (bron B) was een motief het voorkomen van ernstige economische, sociale en politieke achteruitgang.	1
	e	Volgens Marshall zou deze achteruitgang namelijk een demoraliserend effect op de wereld als geheel hebben/aanleiding kunnen zijn voor oproer.	1
	f	Volgens bron B ging het ook om economisch eigen belang van de VS.	1
	g	De hulp zou volgens bron B zorgen voor politieke stabiliteit en blijvende vrede.	1

niveau 2	a	De Russische auteur (bron A) legt de nadruk op motieven die nadelig waren voor de (macht en invloed van) de S.U.	1	8-9
	b	De bedenker van het Marshallplan, de minister van B.Z. van de V.S.) (bron B) legt de nadruk op het (eigen)belang van de V.S. voor het geven van de hulp.	1	
niveau 3	a	De visie van beide auteurs is mogelijk gekleurd doordat hun eigenbelang hun motieven kleurt. De visie van de Sovjethistoricus wordt mogelijk ook gekleurd door het feit dat hij, omdat hij pas twintig jaar later schreef, kennis van het verloop van de Koude Oorlog had.	1	10-11
	b	De verschillende visies kunnen verklaard worden door de spanningen tussen de V.S. en de S.U. (Koude Oorlog)/ de verschillende politieke/economische belangen van beide landen.	1	
Niveau 4	a	De bronnen geven geeft informatie over de inhoud van het Marshallplan en,	1	12-13
	b	De gevolgen van de hulp voor West-Europa.	1	

Opdracht 3

Onderstaande prenten (bron 1 en 2) hebben beide betrekking op het Marshallplan.

Bron 1

Een spotprent uit 1947 over de (economische) hulp van de VS aan Europa.

Bron 2

Justus, Minneapolis Star, 1947

Geef gas dokter!

Analyseer beide spotprenten

Antwoordmodel

Niveau	Omschrijving
1. Prestructureel	De leerling is niet of nauwelijks in staat te beschrijven wat hij op de beide prenten ziet.
2. Unistruureel	De leerling beschrijft min of meer volledig wat hij op de beide prenten ziet.
3. Multistruureel	De leerling beschrijft volledig wat hij op de beide prenten ziet en onderkent dat bron 1 afkomstig is uit de SU en bron 2 uit de VS.
4. Relationeel	De leerling beschrijft volledig wat hij op de beide prenten ziet en onderkent dat bron 1 afkomstig is uit de SU en bron 2 uit de VS. En kan een van beide prenten duiden.
5. Extended abstract	De leerling beschrijft volledig wat hij op de beide prenten ziet en onderkent dat bron 1 afkomstig is uit de SU en bron 2 uit de VS. En kan beide prenten duiden in het licht van de Koude Oorlog.

Onderstaand antwoordmodel is een voorbeeld van banded-marking, waarbij antwoordelementen van leerlingen op een aantal niveaus worden ingeschaald.

Beoordelingsformulier				
		Descriptoren		Score
niveau 1	a	In bron 1 trekken personen een kar ...	1	1-4
	b	omdat een man in een wagentje hen een zak voorhoudt.	1	
	c	In bron 2 rijdt een dokter naar West-Europa,	1	
	d	terwijl het communisme chaos naar West-Europa brengt.	1	
niveau 2	a	In bron 1 spannen de VS Europese landen voor hun karretje,	1	5-7
	b	door hen een zak met geld (= Marshallhulp) voor te houden.	1	
	c	In bron 2 geeft de VS (economische) hulp aan West-Europa om te verhinderen dat er in West-Europa chaos uitbreekt.	1	
niveau 3	a	De leerling maakt duidelijk dat bron 1 uit de SU afkomstig is en bron 2 uit de VS/het westen...	1	8-9
	b	en hij maakt duidelijk dat beide landen een verschillende visie hebben op de motieven voor de Marshallhulp.	1	

Toeleidingsopdracht

Onderstaande prenten (bron 1 en 2) hebben beide betrekking op het Marshallplan.

Bron 1

Een spotprent uit 1947 over de (economische) hulp van de VS aan Europa.

Bron 2

Justus, Minneapolis Star, 1947

Geef gas dokter!

1. Beschrijf zo nauwkeurig mogelijk wat je op beide spotprenten ziet.

2. Wat wil de tekenaar van bron 1 met zijn prent zeggen?
3. Wat wil de tekenaar van bron 2 met zijn prent zeggen?
4. Een van de spotprenten is afkomstig uit het Oostblok. Welke. Licht je antwoord toe.
5. Geef een verklaring voor het verschil in opvatting van de tekenaars

Onderstaand antwoordmodel is een voorbeeld van banded-marking, waarbij antwoordelementen van leerlingen op een aantal niveaus worden ingeschaald.

Beoordelingsformulier				
		Descriptor		Score
niveau 1	a	In bron 1 trekken personen een kar ...	1	1-4
	b	omdat een man in een wagentje hen een zak voorhoudt.	1	
	c	In bron 2 rijdt een dokter naar West-Europa,	1	
	d	terwijl het communisme chaos naar West-Europa brengt.	1	
niveau 2	a	In bron 1 spannen de VS Europese landen voor hun karretje,	1	5-7
	b	door hen een zak met geld (= Marshallhulp) voor te houden.	1	
	c	In bron 2 geeft de VS (economische) hulp aan West-Europa om te verhinderen dat er in West-Europa chaos uitbreekt.	1	
niveau 3	a	De leerling ziet dat bron 1 uit de SU afkomstig is,	1	8-9
	b	en maakt duidelijk hoe dat uit de bron blijkt	1	
niveau 4	a	De leerling maakt duidelijk dat de verschillende opvattingen van de tekenaar van bron 1 en 2 te wijten zijn aan de verschillende visies van Oost en West op de Koude Oorlog.	1	10

In het karretje staat Uncle Sam, een personificatie van de Verenigde Staten. Het dollarteken op het karretje staat voor geld of, zoals in dit geval, voor de kapitalistische economie.

Een groep mannen, voorstellend de landen van West-Europa, trekken het karretje en lopen achter een zak aan.

De mannen (Westeuropese landen) lopen achter een zak geld aan.

De tekenaar laat zien dat de Westeuropese landen zich voor het kaartje van de Verenigde Staten laten spannen of dat de Marshallhulp uiteindelijk in het voordeel van de Verenigde Staten uitpakt. Door namelijk de Amerikaanse Marshallhulp te accepteren steunen zij tegelijkertijd de Amerikaanse economie.